

După revoluție Conexiunea olandeză și câteva întâmplări ale lui Paul Dan Cristea, în anii '90

Prof. Herbert ten THIJ
(Olanda)

Prof. Herbert ten Thij (Olanda) și prof. Paul Cristea – doi entuziaști care au pornit cu speranța și încrederea să deschidă învățământul românesc spre normele europene. Era început de an '90 când Regele Mihai a fost alungat din țară, când minerii fugăreau pe străzi tineri nevinovați și colcăiau – fără rușine, ba, chiar, încurajați – prin toate lăcașurile de muncă cu creierul, nu cu bâta, și când unica televiziune existentă la acea vreme în România nu putea transmite aceste orori pentru că... „era ceată”. Au fost vremurile când acești oameni, și nu numai ei, au pus umărul, cu sprijin european, să scoată învățământul și cercetarea de sub influența haosului post-decembrist.

Scrisoarea

Ca de obicei, nu era prea multă lumină în biroul de la Universitate, atunci când am deschis scrisoarea rectorului Universității Politehnica din București. Noi știam, desigur, despre schimbările petrecute în Europa de Est. Era, însă, vorba de Europa de Est, acea parte a continentului unde James Bond avusesese cele mai multe necazuri, aşa că erau de așteptat unele schimbări și pe acolo. Este adevărat că pe aici plouă aproape tot timpul, însă de data aceasta aud și un zgomot mai altfel. Din scrisoare au căzut mai

Am găsit în casă aceste două fotografii. Era 4 martie 1990. Mulțimea dezlănțuită s-a repezit neputincioasă asupra statuii lui Lenin, simbolul unei obide nemeritate care ne-a strivit țara vreme de 50 de ani. Într-o dată în Piață a apărut o macara. Cine o conducea? Un macaragiu, pe nume Gheorghe Gavrilescu. Din câteva mișcări a reușit să-l pună la pământ pe Lenin, după care a plecat cu macaraua și l-a dat jos și pe Petru Groza care păzea Facultatea de Medicină. Cine era Gavrilescu? Una dintre victimele represiunii Revoltei de la Brașov, din 1987. Din păcate, pe 22 februarie 1994 s-a spânzurat, dezamăgit de structurile statale care s-au instalat și de clasa politică post-decembristă. Herbert ten Thij a fost martorul acestor evenimente pentru că el s-a numărat printre primii universitari care au venit în România; poate la început, din curiozitate, dar foarte repede, din dorința nedisimulată de a sprijini europeanizarea învățământului românesc.

multe timbre. Până atunci, eu nu văzusem o scrisoare atât de sobră și de oficială. Așa că am confirmat imediat rectorului expeditor că dânsul sau oricare altă persoană poate veni oricând la o întâlnire cu noi.

Aveam în casă aceste fotografii făcute de Paul, în acele zile de decembrie 1989, când, plini de un entuziasm ușor naiv, am alergat să asistăm, aproape cu sete, la alungarea lui Lenin de pe soclul pe care triumfa în fața Casei Scânteii. Herbert, printre primii cercetători care au avut curajul să simtă direct pulsul unei aşa-zise revoluții, era cu noi, motiv pentru care am considerat potrivit să public aici aceste secvențe.

Oaspetele

Nu după mult timp, un prorector din România păsea, pentru prima dată în viață

*After the revolution
The Dutch connection or some
adventures of Paul Dan Cristea
in the nineties*

Herbert ten Thij

The Letter

There was not so much sunshine in the office at the university, actually there never was, when I opened the letter from the Rector of the Politehnica University of Bucharest. Yes, we knew about the changes that had taken place in Eastern Europe. But it was Eastern Europe, you know, the part of the continent where James Bond encountered most of his troubles, so of course some changes were to expect there. But, good heavens, now these people wanted to come to visit me. It started to rain outside. Actually it's raining most of the time over here, but now it had also the sound of a spell. There were a lot of formal stamps in the letter. I never saw such an of-

Tallin – 2006. Herbert și Paul, la Conferința europeană organizată în cadrul Programului SOCRATES, pe tema „Modele europene ale sinergiei dintre Învățământ și Cercetare”, dintre învățământ și industrie, dintre educație și societate

ficial, serious official letter before in my life. So I answered that Rector immediately that it was all right that he or someone else in his place would come and see me some day.

The Visitor

Some day soon a visitor, a vice rector from Romania, set foot on Dutch soil for the first time of his life. Perhaps you would expect me to write that it was a dark day, but alas it was only a grey day, as usually. But the dark

lui, pe pământ olandez. Vă așteptați, probabil, să scriu că era o zi întunecată, însă era doar gri, ca de obicei. Iar vizitatorul cu părul negru mi-a zâmbit. La prima vedere, părea zâmbetul larg al lui Walter Matthau, însă eu văzusem și alte filme, aşa că am uitat acest lucru, imediat ce am început să vorbim. Am vorbit mult. Am vorbit, desigur, despre viața universitară, lucru obișnuit peste tot în lume. De fapt, eu fusesem recomandat drept persoană de

contact cu Politehnica din România, de către Politehnica din Torino, Italia.

Unele gânduri par, încă, de neînchipuit. Am vorbit despre știință, despre biologie, cu precădere despre teoria evoluției, dar și despre istorie, despre evenimentele petrecute recent în România.

Am luat masa într-un restaurant grecesc, pentru că aşa am crezut eu că îl voi face pe oaspete să se simtă, cumva, ca acasă. Am vorbit despre originile noastre, despre familiile noastre, despre viața cotidiană în epoca lui Ceaușescu, am vorbit despre literatură, despre viitor și, în final, și despre colaborarea noastră. De fapt, Paul Cristea a vorbit mai tot timpul, deoarece eu, ca fiu al unui profesor, am fost crescut drept un bun ascultător, iar el oricum era obișnuit să vorbească mult...

Proiectul

După obiceiul oamenilor bine crescuți, am primit o scrisoare de mulțumire, în care era menționată și intenția de a propune un proiect în cadrul noului Program TEMPUS, pentru începutul anilor '90. Eram întrebăt dacă eu, în calitate de reprezentant al unei organizații din statele UE, aş dori să devin coordonatorul acestui proiect, care era conform cerințelor colaborării Est-Vest din proiectele Comisiei Europene.

Având experiența că 12 din 11 asemenea proiecte sunt respinse, am acceptat, totuși, propunerea. Aș că, la începutul anului universitar următor, m-am trezit solicitând viza de intrare pe aeroportul din București, înconjurat de soldați cu arme automate. Mă temeam că nu-mi voi mai vedea familia,

haired visitor smiled. As a first impression could Walter Matthau count with an 007 grin, but as I have seen other movies as well I forgot about it as we talked. We talked a lot. We talked about university life of course as it seems common all over the world. It appeared than that I was mentioned by the Poli Torino from Italy during an official visit as a person to contact. Some ideas keep to be inconceivable. We talked about science, about biology, especially evolution theory, and about history and about the events that recently had taken place in Romania, we went for dinner in a Greek restaurant because I thought this would make my guest feel somewhat at home, we talked about our family backgrounds, we talked about our families, we talked about daily life in Romania in the Ceaușescu era, we talked about literature, we talked about the future and finally we talked also about cooperation. Actually Paul Cristea was talking most of the time, because I, with an always teaching father teacher, was raised as a listener mostly and he was used to talking much anyway.

The Project

As polite people do a letter showing gratitude was sent to me, without stamps, but with also the announcement of the intention to propose a project in the brand new TEMPUS programme at that time, the early nineties, and with the request whether I as a representative of an organisation in a EU Member State would like to become the coordinator of it as was required in those early days of East-West cooperation in a project of the European Commission. Trusting that as commonly twelve out of eleven proposals would be rejected I agreed. However, early at the beginning of the next new academic year I found myself buying a visa at the airport of Bucharest surrounded by soldiers with machine guns. I thought I would never see my family back again, but there was no return and Paul was waiting in the dark airport hall to take me with his new old car over the broken roads of Bucharest to a hotel of former grandeur with just one room only with an

electric light, Philips of course, probably to make me feel at home somewhat.

The Start

"Let's buy some boulevards or main streets in this city-without-children", I said, but all present in the Rector's room, fine academics but suppressed for ages and cruelly prevented to do their work properly, gazed at me and thought me the ultimate fool from the West. They might have been right after all, but -still surprisingly- many years later some of them who remembered these words told me than that we should have followed my advice those days and that we would have become very, very rich. Yes, indeed, but the horizon and goal of the moment was to come back to worldwide science again and to participate at the normal, international level. As Paul Cristea prominently did. During his first visit I, not being an electrical engineer of study or profession (as some physicists are), introduced Paul to some people working in advanced fields of this discipline. When we all met about one year later again, these people told me in talks later on that it had been joyful to learn that now the questions raised by Paul where all so very to the point. As they always already were in mathematics of course. And as I have experienced right from the start when we began our cooperation.

însă nu mai era cale de întoarcere, iar Paul aştepta în holul întunecat al aeroportului, pentru a mă lua cu noua lui maşină veche, să mă conducă pe drumurile desfundate ale Bucureştiului până la un hotel cu un vechi renume, care avea o singură cameră cu un bec Philips. Aceasta, desigur, pentru a mă face să mă simt, cât de căt, ca acasă.

Începutul

Când am zis: „Hai să cumpărăm câteva bulevarde și străzi din acest oraș fără copii”, toți cei prezenți în biroul rectorului, oameni de știință renumiți, însă oprimați timp de decenii și împiedicați cu brutalitate să-și desfășoare activitatea în condiții propice, mi-au zâmbit, gândindu-se că eram ultimul nebun al Vestului. Ei aveau, probabil, dreptate, însă, surprinzător, după ani buni, unii dintre ei și-au amintit vorbele mele, spunând că ar fi trebuit să-mi asculte sfatul, pentru că aşa ar fi devenit bogăți, chiar foarte bogăți. Însă, în acel moment, noi trebuia să revenim la problemele noastre științifice, pentru a asigura o participare de nivel internațional. Așa cum a făcut, cu strălucire, Paul Cristea.

Trebuie să spun că, la prima vizită a lui Paul în Olanda, l-am prezentat unor specialiști în domenii avansate ale fizicii. Când ne-am revăzut peste un an, acești oameni îmi mărturiseau că Paul, care nu era pe profilul lor profesional, i-a surprins pe toți cu întrebări care erau pe deplin la obiect. Așa cum sunt ele, întotdeauna, în matematică. și aşa mi-am dat seama unde a început colaborarea noastră.

Banii

Doamna de la bancă era emoționată, însă binevoitoare. Acest lucru poate fi promițător la o serată dansantă, dar la lumina zilei trebuie atenție. Ce ar fi dacă ea s-ar trezi cu cel mai minunat rector sau consilier important al ministrului Educației, chiar cu ministrul sau cu șeful olandez al Comisiei Europene, care ar vrea să deschidă un cont în ECU, bani necunoscuți pentru ea, fără a mai vorbi de sume greu de imaginat? Pentru că acest lucru nu s-a mai întâmplat în România. Probabil că avea și ea dreptate. Așa că, după ce am primit cardul bancar, ne-am trezit cu cont bancar în ECU românești. Sigur, aceia erau bani virtuali, care nu au consecințe practice. Totuși, după câteva zâmbete politicoase și prietenești, Paul și cu mine ne aflam din nou pe Calea Victoriei, după ce creaserăm arcada financiară a primului nostru proiect Tempus, printre primele de acest gen și din România.

Lecția

Vine Regele. Ouăle, frumos vopsite, se uscă imediat în căldura agitației stradale și a acelui Paște însorit. Oamenii de pe Bulevardul Nicolae Bălcescu se grăbeau spre Piața Universității. Eu rămăsesem în București, împreună cu rectorul meu, pentru a susține comunicări în cadrul proiectului. Priveam de la fereastra Hotelului Lido la mulțimea tot mai numeroasă, având încă în urechi muzica corală a slujbei de Paște. Rectorul meu este foarte interesat de muzica însericească ortodoxă pe care am ascultat-o

The Money

The lady in the bank was nervous but willing. Such might be promising at an evening dance or so, but during broad day light one needs to watch out carefully then. Here were the most magnificent rector and main advisor of the Minister of Education or perhaps the Minister himself as well soon and undoubtedly the Dutch boss of the European Commission or so coming to her to open an ECU- account, something that never happened before in Romania and undoubtedly sums of strange money and of amounts beyond belief would appear on that account in time. Probably she was right about the strange money, but about these amounts only in the reverse way, especially seen the need of the day. So, after two times receiving her business card we found ourselves completed with an account in Romanian ECU's. Virtual money the ECU's were already in those times, but unfortunately double virtual doesn't make anything real by logical consequence. However, after a few more laughs behind polite and friendly smiles Paul and I found ourselves back in the Calea Victoriei having created the financial portal to start our first TEMPUS project, one of the first of these projects in Romania as well.

The Learning

The king is coming. All the beautiful freshly painted eggs dry immediately by the heat of all the excitement that arises in the streets of that sunny Easter day in Bucharest. People in the Bulevardul Nicolae Bălcescu are rushing to the Piața Universității. I am staying in Bucharest together with my rector for giving lectures as a part of the project. We are looking out of the window of the Lido Hotel to the growing crowd, still with the choir music of the Easter mass in our ears. My rector is very fond of orthodox choir music, but the choral music in the church where Paul took us last night was all right as well. A new sound appears. Police cars are clearing the road to free the way for the car of the king. "The king has invited

Eindhoven 2005: Paul și Alexandra (care preda atunci la Universitatea din Eindhoven), în vizită la Herbert acasă

himself to visit Easter mass in his church", Paul says when he enters the door of the hotel room, "come and let's watch an historical event perhaps." Minutes later we become part of the mass moving slowly but steady to the Biserica Colței. We had visited that very church a few days before where we received the blessings of an old white bearded priest dressed in grey rags. "I do apologize, I am not a believer that much", I said. "It will help you nevertheless" the rural city monk replied. Unfortunately I couldn't ask him the kind of help he meant as he vanished immediately in the dusk of the church. Now the king visits the church, but I wonder whether it will help him to restore the royalty of his dynasty. In the afternoon the king appears on the balcony of the Grand Hotel Continental showing especially his grandson while the immense crowd chants his name and bearing photographs of him from the time when he was a young man. Amazing how all people grew into one whole, another new experience to me. The king waves and vanishes from the balcony, his grandson and daughter are following a few minutes later. The past tried to step into the future, but the present reigns the time. The mass knew it

la biserică unde ne-a dus Paul noaptea trecută. Era noaptea de Înviere.

Regele

Se aud noi zgomote. Mașinile Poliției eliberau traseul, pentru a face loc mașinii Regelui. „Regele va asista la slujba pascală de la această biserică“, a spus Paul când a intrat pe ușa camerei noastre de hotel. „Veniți să urmăriți un eveniment, probabil, istoric.“ După câteva minute, făceam și noi parte din mulțimea care se îndrepta încet, dar ferm, spre Biserică Sf. Gheorghe. Noi vizitasem această biserică cu câteva zile mai înainte, când am primit binecuvântarea unui preot bătrân, cu barbă albă, în haine ponosite. „Îmi cer scuze, nu sunt chiar un credincios“, am spus eu. „Te voi ajuta, oricum“, a răspuns călugărul. Din păcate, nu am reușit să-i spun ce fel de ajutor îmi trebuia mie, întrucât călugărul dispăruse deja în semi-obscuritatea bisericii.

Acum, Regele vizitează biserică, iar eu mă întreb dacă aceasta îl va ajuta să restaurze regalitatea. După amiază, Regele apare în balconul Hotelului Continental, arătându-și mulțimii nepotul, în timp ce numeroși participanți la adunare îi poartă o fotografie din tinerețe și îi strigă numele. Uluitoare comportarea acestor oameni: o altă nouă experiență pentru mine. Regele salută cu mâna și dispără de la balcon, iar fiica și nepotul îl urmează după câteva minute.

Trecutul încerca să pășească în viitor, însă prezentul era stăpânul timpului. Cumva, mulțimile știau asta și s-au împrăștiat. Dacă nu se promite ceva bun sau mai bun în viață, atunci nu te poți aștepta la o mișcare de masă. Aparent, Regele nu avea consilieri pricepuți. Probabil, pe aceasta s-a contat la palatul prezidențial Cotroceni. Un simbol care rămâne doar un simbol nu amenință pe nimeni și nimic. Așa s-a presupus probabil acolo, iar lucrurile au fost lăsate să se întâpte așa cum s-a văzut.

Bancnota

Ne-am întors la reședință pentru a ne pregăti de dînău. Și, totuși, s-a mai petrecut un eveniment istoric. Rectorul meu, Frederic – care vorbește adesea cu accent amsterdamez – atât în olandeză, cât și în engleză, și cu mine am decis să bem un păharel pe mica terasă dinspre Institutul de Arhitectură „Ion Mincu“, din vecinătatea hotelului. În timp ce ne sorbeam berile, un uriaș tuciuriu s-a așezat lângă noi. A comandat și el o bere și a început să se joace cu o bancnotă de cinci dolari. Dintr-o dată, acesta îl întreabă

someway and dissolved. If not even a promise of a good or better life is made, no mass movement can be expected. The king apparently had no skilled advisors. Possibly this has been calculated well at the presidential palace at Șoseaua Cotroceni. A symbol just staying a symbol is no threat to anybody or to anything, they must have thought there and things were let to happen as they happened. So we all went back to our quarters preparing for the evening dinner. Still some further historical event had to happen. Rector Frederic, a very specialist in 1/f noise (one over f - noise), often talking with an Amsterdam accent, in Dutch but in English as well, and I decided to have a drink on a little terrace next to the Ion Mincu Institute of Architecture that was nearby our hotel. While sipping our beers a gigantic gypsy man took place next to us. He also ordered a beer and started to play with a ten dollar bill. Suddenly he asked Rector Frederic whether he had dollar bills as well in his pocket. I expected him to answer that this was not this man's business, but to my amazing he confirmed his wealth. The man invited him to show that money. I knew it was useless to say anything to prevent the actions to come. Proudly the rector showed his money in his wallet. Immediately the gypsy giant pointed at a hundred dollar bill he saw there too and asked whether he could hold it to see it closer. Rector Frederic was very willing to do this very oriental looking man a pleasure and to give him a new experience probably as well. He took the hundred dollar bill and gave it to the man. The ten dollar bill had silently gone while the man hastily took Rector Frederic's hundred dollar bill. He looked at it so meticulously that everybody thought he would copy it after having returned home. Then he began to fold the bill. When it was folded into a little packet the man handed it back to the Rector and finished his beer. Rector Frederic unwrapped the bill while the gypsy giant stood up to continue his way. Half unfolded it already appeared that the bill was of ten dollars value. "Polisie"(Police) shouted the rector

very amsterdamned, "P'lisie", but nobody took any further notice. The man had disappeared and nothing further happened. Everything was melted into 'one over Frederic noise'. In emotions and in mathematics one can think a lot, but not changing anything in the wide world where also uninvented laws apply or even none at all. A historical truth not only for magnificent rectors or kings. Perhaps some more illusions have been lost on that Easter afternoon.

The Invitation

More nicely painted eggs I could admire the next year when I was in Bucharest again, but now alone, to do my tasks in that three years' project. To my joy, I dislike hotels, I was not framed in a hotel, but lodged in an cosy apartment, but full of cockroaches as well, at the Strada C.A. Rosetti, where the baker at the corner of the block baked such delicious bread that people were queuing up for it every day. Being on myself completely now I had much more opportunities for queuing up myself in shops, for having contacts with Bucharest people around and especially with the students. Often I invited them to join me for dinner. And as some had been soldiers in those revolutionary days I learnt a lot more about what happened than. As for instance about the surprise to them when they ignored the commands of their officers to shoot, that everybody was thinking the same at that moment, but also about the fading past situation in the country. It told much as well about the circumstances at home in the previous era. And it explained a lot also how they developed their double faces in public and privately. Something that was not seen that much anymore in the next generations of students, for that matter.

It was also in these days that Paul and I were invited to the headquarters of the newly founded Black Sea University - BSU with strangely two jumping dolphins in its logo. We went to that former presidential palace in the spring quarter to admire the beautiful magnolia tree that was flowering in the little

pe rectorul Frederic dacă are și el dolari în buzunar. Mă așteptam ca rectorul să răspundă că aceasta nu este treaba lui dar, spre uimirea mea, el ii confirmă bogăția. Intrusul îl invită să-și arate banii. Știam că ar fi fost inutil să spun ceva care să împiedice cele ce urmat. Rectorul își arată cu mândrie banii din portmoneu. Immediat, țiganul ochește o bancnotă de o sută de dolari și dorește să tină și el în mână, pentru a o privi mai de aproape. Rectorul Frederic a dorit să-i facă o plăcere acestui om cu chip oriental. Când a primit bancnota de o sută de dolari, cea de zece dolari a dispărut. A privit atât de atent bancnota, încât puteai crede că avea de gând să-o reproducă atunci când ajunge acasă. Apoi, împăturește bancnota până să face foarte mică, o înapoiază rectorului și își termină berea. Pe când rectorul Frederic despăturește bancnota, țiganul se face nevăzut. Despăturită pe jumătate, se vedeă deja că hârtia era de zece dolari.

„Politia!“, a strigat rectorul în amsterdameza lui, dar nimeni nu l-a luat în seamă. La o emoție sau în matematică pot să te gândești mult, însă fără a schimba ceva în lumea largă, unde se aplică ori legi neinventate, ori niciun fel de legi. Un adevăr istoric, aplicabil nu doar unor rectori minunați sau chiar regilor. Probabil că în acea după-amiază pascală s-au mai spulberat ceva iluzii.

Invitația

Ouă și mai frumos pictate am admirat în anul următor, când am revenit la București, singur însă, pentru a-mi îndeplini sarcinile la care mă obliga acel proiect pe trei ani.

Spre bucuria mea, nu am fost întuit într-un hotel, pentru că nu-mi plac hotelurile, ci am fost cazat într-un apartament cochet, pe strada C.A. Rosetti, unde brutarul din colțul blocului cocea o pâine aşă de bună, încât oamenii stăteau la coadă în fiecare zi. Fiind singur de data aceasta, am avut mai mult timp să stau de vorbă cu bucureştenii, prin magazine, și cu studenții. Uneori, pe aceștia din urmă îi invitam să ia masa cu mine. Și, cum unii dintre ei fuseseră militari în termen în acele zile revoluționare, aflam multe lucruri despre cele întâmplate pe atunci. De exemplu, despre faptul că s-au surprins singuri atunci când au refuzat să execute ordinul de tragere al ofițerilor lor. Se spuneau multe despre situația internă din perioada anterioară. Îmi explicau cum au ajuns să aibă două fețe: una publică și alta particulară, ceea ce nu trea să mai văzut la generațiile ulterioare de studenți.

În acele zile, Paul și cu mine am fost invitați la reședința nou-inființatei Universități a Mării Negre, un sediu cu doi delfini jucăuși,

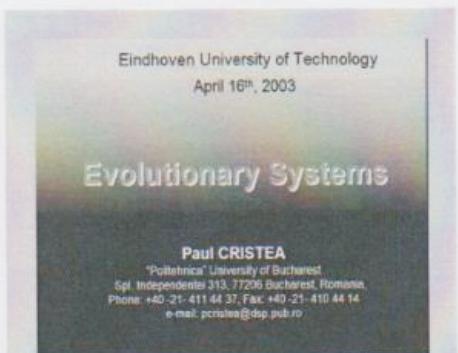
square before the building and the peacocks in the well-kept garden that surrounded the villa. We wondered whether the Latin word for peafowl: 'pavo' was as well an onomatopoeia as the Dutch word 'pauw' seemed to me when we heard these birds screaming. We joked about so many symbols of immortality all together in this place, but shortly after that we found ourselves invited to give a course at the summer school later that year in merry Costinești in the region of the city where once that famous author of the sad letters lived.

The Journey

Paul waited again at the airport where we stepped from the sharp and lazy shadows into the sun that meant to shine for infinity, most certainly that summer baking the Bucharest mosquitoes to true Dracula sizes. Family fathers or other adventurers would think of holidays for this kind of weather, but we poor servants of science and education we prepared for giving courses to students with heads and hearts full of summer, sea and sand and sun. So, after a sticky vaporous Bucharest night with much insect fight in Cotroceni at the border of the Dâmbovița River we got up early to bridge

Herbert și Paul,
pe o terasă din Eindhoven

some two hundred and seventy kilometres or a few more by car to reach the voice of the sea. Later we came to learn that this was not so much the gentle sound of Neptune's organ, but the sky filling music of five discotheques surrounding our hotel in Costineşti and beginning at night at the very moment we went to bed. This all was still unknown to us when we got into the car to start our journey to the Black Sea.

Already the sun was burning in the streets putting the market merchants in slow motions and making the jumping car windows mirror lightning flashes on the buildings, but we reached the outskirts of Bucharest shaken but not stirred. Of course Paul was telling about all the remarkable places we passed by. About the secret physics laboratories everybody knew about and that it was a shame that I didn't play bridge, about the winery we undoubtedly would visit in Murfatlar, but mostly about a lot of things that were just fresh history or from a further past. People we passed on the road, people busy to get things done before the afternoon heat. An old man with a slow cow on a rope we passed, a farmer's family with a long whip on a chariot with a skinny horse as well, women in the villages sitting in front of the house either just counting the cars passing by or trying to sell some fruit or perhaps just happy to enjoy the morning sun. Over a small bridge over a small summer river we crawled and within the river bend nearby a few horses were grazing with their fowls and at a distance petrified

de la fostul palat prezidențial din cartierul Primăverii. Acolo am admirat magnificele magnolii înflorite în scuarul din fața clădirii, precum și păunii, bine întreținuți, din parcul ce înconjoară vila. Ne întrebam dacă cuvântul de origine latină păun este similar cu cel olandez „pauw“, cum mi se părea mie, atunci când auzeam păsările tipând. Am glumit despre multe simboluri ale imortalității aflate în acel loc, însă, nu mult după aceea, ne-am trezit invitați să ținem prelegeri la cursurile de vară din acel an, la vestitul Costinești, în proximitatea acelui oraș unde a trăit, cândva, faimosul autor al epistolelor în versuri „Tristele“.

Călătoria

Paul aștepta iarăși la aeroport, unde faceam trecerea de la răcoare, la soarele care prăjea Bucureștiul, unde tronau țânțari de dimensiunea lui Dracula. Dacă tații de familie și alții aventurieri se gândeau pe atunci la vacanță, noi, umilii servitori ai științei și învățământului, ne pregăteam să ținem cursuri unor studenți care aveau mințile și inimile pline de vară, mare, nisip și soare. Așa că, după o noapte umedă și lipicioasă, cu multe insecte zburând prin Cotroceni, în vecinătatea cu râul Dâmbovița, ne-am trezit devreme, ca să parcurgem cu mașina cei 270 kilometri, pentru a asculta vocea mării.

Ceva mai târziu, ne-am convins că nu era vocea blândă a lui Neptun, ci cele cinci discoteci, care înconjurau hotelul din Costinești și se porneau chiar atunci când noi mergeam la culcare. Toate acestea ne erau necunoscute când ne-am urcat în ma-

șină, pentru a porni în călătoria noastră spre Marea Neagră. Soarele dogorea deja pe străzi, făcându-i pe negustori să se miște cu încetinitoare, în timp ce oglinzelor retrovizoare aruncau fascicule luminoase pe clădiri. Am ajuns la marginea Bucureștiului zdruncinați, dar nu dezmembrați.

Paul continua să povestească despre minunatele locuri pe lângă care treceam, despre secretele laboratoarelor de fizică, cunoscute de toți, despre pivnițele de vin, pe care în mod sigur le vom vizita la Murfatlar, despre o mulțime de lucruri din istoria recentă sau mai îndepărtată, fără să uite să amintească, aproape cu reproș, că eu nu știam să joc bridge. Pe drum, am trecut pe lângă oameni grăbiți să-și rezolve treburile înainte de arșița amiezii, pe lângă un bâtrân cu o vacă înceată, o familie de țărani într-o căruță, indemnând un cal scheletic cu un bici lung, țărânci care stăteau în fața casei, fie pentru a număra mașinile ce treceau, fie ca să vândă ceva fructe, sau erau chiar fericite se bucurau, pus și simplu, de soarele dimineții. Ne-am înghesuit pe un podet, de unde vedeam cai și gâște bălăcindu-se în albia râului, iar ceva mai încolo, copaci pietrificați, care se reflectau într-o apă care uitase aproape să se mai miște. Însă noi am continuat să vorbim, am băut limonadă pe terasa unui han vechi și iar am vorbit.

Rătăcirea

Paul s-a oprit să cumpere un pepene uriaș, povestind tot ceea ce orice om ar trebui să știe despre pepeni și cât de gustoși sunt ei atunci când îi mănânci reci, într-o seară de

trees stood reflecting silently themselves in a stream that almost had forgotten already how to move. But we talked, we drunk some lemonade on a terrace of an old inn along the road and we talked. Paul stopped to buy a big melon and told everything a decent man needs to know about melons and how tasty they are when one eats them on a summer evening. And so we talked even more and even more about history when we stopped nearby Adamclisi to see the Tropaeum Traiani, the rebuilt monument commemorating also that the Romanian language of today is a Latin language of origin. Paul then always said that Romanians and Italians could easily understand each other's language. "Si?", I then always asked, "Da", he usually answered hastily. But to make a vivid touch with the Antiques we lifted a tortoise ('*Testudo hermannii*', whispered the herpetologist of younger years in me) that had the firm and stiff intention to push us aside. When we put the ever crawling animal back on the ground we looked at the new old stones again as if something moved there. Probably it was the dancing of the light in the heat of the day that was forging our brotherhood. When we looked back around the 'old' creature had gone already and was not to be found anymore. It is the habit of the ancient gods, on earth they come and go.

So back on the road there was again a lot to talk about. We wondered about the tortoise why it did not hide in its shell when we lifted it. This should be its natural defence behaviour. Not seldom however bleached skeletons of tortoises were found clinched between the rocks witnessing the determination of the animals to follow a once chosen way even when returning would have saved their life. That must be an example of linear thinking come what may. As was this specimen an example of such prehistorical robotic behaviour perhaps. Still more there was also to tell about the monument and about the times it was erected and re-erected. Once beginning to talk a lot more subjects arose, as always.

După atâția ani de colaborare, încă din momentele grele prin care trecea România post-decembristă, prietenia dintre Paul și Herbert a venit ca de la sine. Așa încât, de câte ori Herbert era în țară, o vizită la căsuța noastră primitoare de la Bran era un fapt normal și așteptat de toți

Time flew by. We passed trees perhaps and some villages may be, in the corner of the eye they did look all the same. And when we were aware again of linear thinking and of our surrounding world it appeared that we had not arrived at the Black Sea, but in Bulgaria.

We had missed a junction perhaps. So we had to take a ferry to bring us back over a border river to Romania. We arrived late in Costinești, but still in time to meet our students. In the evenings after lectures we developed from some initial formal sentences of a Belgian mathematician a nice piece of software showing evolution lines of flowers. Also we indeed visited Murfatlar and the Arabic horses in Mangalia and we had a swim near Două Mai at night in the fluorescent sea under the millions of galaxies and stars and many more happened during our stay, but by now our friendship was already sealed forever.

Westmünsterland - Germany, June 2014

vară. Și aşa, vorbind iar și iar despre istorie, ne-am oprit aproape de Adamclisi, pentru a vizita Tropaeum Traiani, monument reconstruit, care este o dovedă a faptului că limba română de astăzi are ca origine limba latină. Paul continua să spună că românii și italienii se înțeleg cu ușurință. Când eu ziceam „sí“, el răspundea cu promptitudine „da“. Dar, pentru a avea un contact direct cu antichitatea, am ridicat de pe jos o broască țestoasă (*Testudo hermanii*, îmi șoptea herpetologul din anii mei de tinerețe), care se puse în mijlocul drumului. Când am pus jos acest animal veșnic târâtor, am privit încă o dată la bătrânele pietre, unde parcă s-a mișcat ceva. Poate că era lumina jucăușă a zilei toride, care ne consolida frăția. Când am privit înapoi, bătrâna creatură era de negăsit, dispăruse.

Herbert venea cu plăcere în România. Îi plăcea să interacționeze cu oamenii, să cunoască țara, iar Paul știa să fie o gazdă bună

și ele, de la un subiect la altul. Am trecut, probabil, pe lângă pomi și sate care, privite cu coada ochiului, arătau la fel. Și, atunci când eram conștienți de gândirea lineară și de lumea înconjurătoare, am avut senzația că nu ajunsem la Marea Neagră, ci în Bulgaria. Probabil că am ratat o intersecție. Așa că a trebuit să luăm bacul, pentru a traversa fluviul de frontieră, în România.

Am ajuns târziu la Costinești. Totuși, la timp, pentru a ne întâlni cu studenții noștri. Seara, după cursuri, am folosit câteva fraze formale ale unui matematician belgian, pentru a elabora o frumoasă linie software, arătând fazele de evoluție a florilor. Am fost, desigur, și la Murfatlar, am văzut și caii pursânge arab de la Mangalia, am făcut și o baie la 2 Mai, în acea noapte fluorescentă, cu milioane de stele și galaxii. Și, câte altele nu s-au întâmplat în timpul acelei vizite, când prietenia noastră a fost pecetluită pentru totdeauna...

Este obiceiul vechilor zei de a veni și pleca de pe pământ, fără să lase urme...

Și am pornit iar la drum, continuându-ne discuția. Ne întrebam de ce țestoasa nu s-a ascuns în carapacea ei, atunci când am ridicat-o de pe jos. Aceasta ar fi trebuit să fie instinctul natural de apărare. Nu rareori, schelete goale de țestoase au fost găsite înțepenite între pietre, mărturie a hotărârii animalului de a urma o cale prestabilită, chiar dacă intoarcerea din drum i-ar fi salvat viața. Acesta poate fi un exemplu de gândire lineară, sau de... fie ce-o fi! Și, ar fi fost, probabil, un exemplu de comportament robotic preistoric.

Timpul zbură, parcă, pe lângă noi, în timp ce discuțiile noastre zburau,

Westmünsterland – Germania
Iunie, 2014

Nu a plecat de tot...

